

Utjecaj baleta na modu

Braović, Ela

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Textile Technology / Sveučilište u Zagrebu, Tekstilno-tehnološki fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:201:078840>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-15**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Textile Technology University of Zagreb - Digital Repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
TEKSTILNO – TEHNOLOŠKI FAKULTET
MODNI DIZAJN

ZAVRŠNI RAD
UTJECAJ BALETA NA MODU

Mentor:

Ela Braović, mat.br 9439 / TMD

Doc. Paulina Jazvić, ak.slikar

Zagreb, 20. rujna 2016.godine

SADRŽAJ

- 1. UVOD**
- 2. POVIJEST BALETA**
- 3. POČETCI MODE**
- 4. ODJEVNI PREDMETI U BALETU**
  - 4.1 Plesne papučice
  - 4.2 Špicerice
  - 4.3 Baletne haljine
- 5. BALET VIDLJIV U MODNOM IZRIČAJU**
  - 5.1 Baletanke
  - 5.2 Visoke potpetice izraženog vrha
  - 5.3 Baletne haljine / suknje
  - 5.4 Ostali odjevni predmeti
- 6. KOSTIMOGRAFI**
  - 6.1 Leon Bakst
  - 6.2 Paul Poiret
  - 6.3 Christian Berard
- 7. DIZAJNERI I KOLEKCIJE**
  - 7.1 Valentino
  - 7.2 Yulia Yanina
  - 7.3 YSL
- 8. ZAKLJUČAK**
- 9. LITERATURA**

SAŽETAK

Svijet baleta i mode oduvijek me privlačio i podsjećao na nešto što se kontinuirano razvija i diše, poput živoga bića s kojim želim ići u korak. Povezujući ta dva termina naišla sam na potpuno novu sliku međusobne ovisnosti jednoga i drugoga – Baleta, koji vapi za dozom kreatorskog kista na pozornici te dizajnera koji imaju priliku sudjelovati u čistoj umjetnosti. No, ništa od toga se nije povezal niti razvilo preko noći, uvijek u simbiozi no nikada u potpunosti povezani ovi termini su nam svakako poznati. No kako bi saznali nešto više, moramo uvidjet utjecaj samoga zuba vremena, kreatora, društvenih (ne)prilika te narodnih običaja.

Stoga sam odlučila krenuti od samoga korijena razvitka baleta kao umjetnosti, prvenstveno plesne a potom i scenske i kostimografske – do potpunog ujedinjenja za užitak svim osjetilima. Spominjat ću dizajnere koji su ostavili najveći utisak djelujući u svom vremenu kao što su Christian Bérard, Paul Poiret, Coco Chanel, Michal Negrin, Barbara Karinska te mnogi drugi.

Obradit ću također obrnuto/uzajmni odnos utjecaja baleta na modu vidljivo u kreacijama Valentina (2016.god), Yves Saint Laurent te Yulie Yanina-e, kako kod dizajnera tako i u odjeći svakodnevnice. Stoga započnimo...

1. UVOD

Balet kao umjetnost budi mnoga pitanja u ljudima.

Koji je njegov cilj te koji su njegovi interesi? Kolike tradicionalne vrijednosti ostavlja te dali je dostojan da reprezentira pojam umjetnosti? (Slonimsky 1956:91)

Ova pitanja postavio je autor Y. Slonimsky na posljednjim stranicama svoje knjige The Bolshoy Theatre zaintrigiravši nas da preispitamo svoje znanje o pojmu baleta kakvog danas poznajemo.

Paralelno razvijanju plesne umjetnosti razvija se i osjećaj za stil, modu i raskoš. Pomicanje granica prisutno je u oba termina, zahtjevi za promjenama i razvitkom vidljivi su kako u modnoj industriji tako i na daskama teataru diljem Europe. Povezanost velikih europskih gradova poput Londona, Pariza i Moskve, osim industrijski stvara i poveznicu među mnogim umjetnicima koji se međusobno nadopunjuju i razvijaju kroz svoja dijela. Kako bi prodrli u srž samog baleta i mode trebamo se krenuti od povijesti gore navedenih termina.

2. POVIJEST BALETA

Sama riječ balet potječe od talijanske riječi *ballo* koja isto kao i riječ *danza* označava termin za ples. Povijest baleta počinje u renesansno doba u Italiji, u XV. i XVI. stoljeću. Počevši kao putujući zabavljači, glumci i pantomimičari, zabavljali su plemstvo na dvoru koji su time ukazivali na raskoš moći i ugleda. Razni oblici takvih prikazivanja postali su važan dio kulturnih događanja te je zabilježeno da su u pripremi kostima i dekora sudjelovali razni umjetnici. Za početak, uprizorenje baleta „La Primavera“, izvedena 1470. te inspirirana slikom S. Botticellia, otac slikara Rafaela (Sanzia) osmislio je kostime, a Leonardo da Vinci scensku mašineriju kako bi prikazao mitska bića. „Ballet des Polonais“ jedno je od prvih dijela prepoznato kao dvorski balet. Inspiraciju balet pronalazi u tadašnjoj literaturi i umjetnosti te se tek poslije odvajanja od opere nastavlja postojati kao termin sam za sebe. Razvitkom, zahtijevao je više pantomimike i akrobatskih elemenata, povećavala se potreba za profesionalnim plesaćima i glumcima te prestaje biti puka zabava za aristokraciju. Osnivanjem prve baletne akademije „Academie Royale de Musique et de Danse“ 1672. dolazi i do pojave prvih žena balerina u tad poprilično muškom okruženju. Moglo bi se reći da su plesačice tada bile stavljene u vrlo nepovoljan položaj što se tiče mogućnosti ekspresije kroz tijelo, teški kostimi i krinoline što su im bile nametnute u to vrijeme ograničavale su fluidnost pokreta dok se u isto vrijeme zahtijevala elegancija i harmonija. Proširio se i na veći dio Europskog područja te u XVII. stoljeću ga sam Luj XIV uzdiže na razinu opere, kriteriji važnosti ove dvije umjetnosti počinju se izjednačavati. Tek sredinom XVIII. stoljeća nalazi svoje mjesto na području Rusije kad izvedbe poput Labuđeg jezera, Carmen, Romea i Julije te Orašara oživljavaju. Osim što je odgajao plesače te educirao gledatelje, dao je priliku mnogim umjetnicima da se izraze na sceni, kroz kostime i scenografiju, glazbu te koreografiju. Mnoga velika imena poput Čajkovskog, Stravinskog, i Fokina obilježila su njegov razvoj. Razni umjetnici iskazali su se kao odlični kostimografi i scenografi stoga ne smijemo izostaviti ni velikog A. Beonisa, H. Matissa, L. Bakst te mnoge druge. Granica inovacija i tradicije ovdje je jako tanka iako ih spaja sam pojam umjetnosti. Inovacija ne znači odmak od tradicije niti raskidanje s određenim vrijednostima već označava razvoj i opstanak obiju grana.

(sl.1) „Labuđe jezero“ 1910., Boljšoj kazalište / izbor : Novinski članak Victoria & Albert muzej, London

3. Početci mode

XIX. stoljeće uzima se kao stoljeće razvitka mode kao termina koji poznajemo danas. Krojačica Marie Antoinette, Rose Bertin doprinijela je razvitku pariške mode time da otvara svoj dućan te djeluje do trenutka kad je Francuska revolucija ne prisili da pribjegne izganstvu u London na neko vrijeme. Unatoč tome, pomogla je svojoj kraljici da „pobijedi neprijatelje sa stilom“, oblačeći je u jednostavne haljine od muslina ili raskošne krinoline kako bi se kroz modu povezala sa svojim sugrađanima.

Charles Frederick Worth bio je prvi dizajner koji je ušio etiketu sa svojim imenom na odjeću koju je izrađivao. Englez koji je živio u Parizu, uzima se kao prvi dizajner najbliži današnjem terminu koji je zapošljavao mnogo krojača i krojačica, sa zadovoljstvom je diktirao stil i pomoću kraljevskih veza koje je razvio tokom godina obogatio se klijentelom na koju su mu drugi mogli samo zavidjeti. Napoleonov proglas izdan 1. veljače 1853., navodi kako niti jedna osoba ne smije biti primljena u javno sudstvo ako nije formalno obučena – ukazujući na važnost samog procvata mode kao takve. Popularnost Worthovih krinolina dosegla je vrhunac. Izrađivane od najfinijih materijala te konstrukcijski savršeno oblikovane, postale su nezaobilazni odjevni predmet cijele aristokracije. Osim Pariza, London također postaje središte modnih zbivanja.

Industrijski razvoj doprinosi tiskanju modnih časopisa, razvoj prometa olakšava prijenos robe i materijala te strojevi ubrzavaju same procese izrade odjeće.

4. ODJEVNI PREDMETI U BALETU

Renesansa u Italiji doprinijela je razvitku baleta do termina kakav danas poznajemo, no u to vrijeme nije stvaralo nikakvu poveznicu s odjevnim predmetima kakvi su nam danas poznati. Papučice, špicerice te *tute* tada nisu postojale, na sceni je prevladavala ondašnja moda, od žena se zahtijevalo da plešu pod težinom masivnih krinolina koje su pokrivala gležnjeve. Obuća se sastojala od potpetica nošenih tokom dana što je također sputavalo plesače u pokretu.

Manjak povezanosti umjetničkih grana bio je vidljiv sve do trenutka kada na scenu nastupa Georges Noverre, francuski baletan koji se zalagao za reforme koje danas izgledaju razumljive same po sebi. U to vrijeme bilo je uobičajeno da koreograf, scenograf, kompozitor i kostimograf rade bez međusobnog konzultiranja. Kako bi obogatio ono što se nudi publici, zamolio je kostimografe da krenu proučavati umjetnost i povećaju vjerodostojnost scenskog pokreta.

Period koji najbolje opisuje balet kakav danas poznajemo javlja se u Francuskoj i Italiji početkom XVIII. stoljeća kada se uz primjenu svile, pamuka i lana uvodi i ornamentika ukrašavanja odjevnih predmeta. Prevladavaju cvjetni motivi, ukrasne mašne te rokoko printevi. Masivne perike i dalje sprječavaju mobilnost plesača. No, u ovo vrijeme dolazi do velike promjene koja je odvela balet kao umjetnost u potpuno novom pravcu a to je razvitak *plesnih papučica*.

4.1. Plesne papučice

Plesne papučice, kod nas poznate kao balerinke, svoj razvoj zaokružile su sredinom XVIII. stoljeća kada francuska balerina Marie Camargo odbacuje tad obavezne potpetice i daje priliku laganim papučicama. Najčešće izrađivane od (umjetne) kože, satena ili nekog drugog prozračnog predmeta doprinose fleksibilnošću te odaju dojam nagosti stopala.

Nepisano pravilo vrijedilo je da žene nose svjetlije nijanse poput rozih a muškarci zagasitije tonove, najčešće crne. Konstrukcija samih papučica vrlo je jednostavna i elegantna, sastoji se od kožnog dijela koji dodiruje tlo te se proteže sredinom stopala no ne i preko rubova stopala. Na taj način olakšava fluidnost pokreta i naglašavaju ispruženost vrhova prstiju (*on point*).

Kožne papučice imaju prednost u trajnosti, skuplje se plaćaju no isplati se tokom dulje uporabe. Platnene papučice idealan su izbor za jeftiniju varijantu proizvoda koji ne manjka

u kvaliteti no ne konkurira pravoj/umjetnoj koži. Satenske s druge strane se najčešće koriste na sceni zbog bogatog sjaja i izgleda njih samih no vrlo brzo se „istroše“.

Izuzev toga što olakšavaju plesačima da se kreću nesmetano po pozornici, pružaju i dodatnu sigurnost time što su učvršćene *elastičnom trakom* koja naliježe preko samoga gležnja te vrpce koje se reguliraju u otpuštanju i zatezanju same papučice. Dolaze u varijanti jedne elastične trake ili dvije u obliku slova X. Nekada proizvođači samo našiju dvije trake te ostavljaju plesačima da ih sami zašiju kako bi se prilagodile stopalu.

(sl.2) Baletne papučice danas

4.2 Špicerice

Činjenica da se balet kao umjetnost razvio čak 200 godina prije pojave, danas, nezamislivog odjevnog scenskog predmeta – špicerica, pokazuje nam kroz kolike je kušnje i radikalne promjene trebalo proći da bismo bili ovdje gdje smo danas. Tek u doba romantizma uvode se danas poznate baletne papučice na *špic*. Izum Charlesa Diderot-a 1795.godine bio je popraćen pozitivnim komentarima od strane publike te time dao nove zadaće mnogim koreografima u smišljanju jedinstvenih pokreta i prijelaznih varijacija koje bi iskoristile novi odjevni predmet do maksimuma. Činjenica da su plesači bili u stanju zadržati se u zraku nekoliko trenutaka dulje prije nego što im se stopalo spusti skroz na pod bila je izvanredna!

Kako je vrijeme prolazilo, tako su razvijene nove metode plesanja na špicericama koje nisu zahtijevale pomoć žica. 1832., Marie Taglioni bila je prva balerina koja je otplesala cijelu Saphiru na samim vršcima prstiju iako joj obuća nije bila ništa drugo osim satenskih papučica s par preinaka koje su održavale ravnotežu.

Krajem XIX. stoljeća, špicerice doživljavaju dugo očekivani preokret, od tankog krutog vrha koji se nalazio na prstima dolazi do mnogo šireg i plosnatijeg dijela, mnogo stabilnijeg za sve plesače željne virtuoznih pokreta. Talijanska baletna škola iskoristila je priliku da unaprijedi sve vrtnje i skokove, moglo bi se reći da su izumili najmoćnije oružje baletne esencije : piruete.

Sama špicerica u to vrijeme konstrukcijski je bila izrađena od debelog sloja tkanine na vrhovima prstiju koji su donekle i prigušivali zvuk spuštanja stopala. Čavli nisu pridržavali niti učvršćivali taj dio špicerice jer bi to bilo opasno za plesača. Kako je vrijeme odmicalo, balerine su nalazile načine kako bi si olakšale plesanje na vrhovima prstiju. Ruskinja Anna Pavlova imala je izrazito osjetljive i krhke prste te je individualno dodatno tapecirala svoje špicerice kako bi umanjila pritisak. Tamara Karsavina koristila je kožu švicarske koze dok su druge koristile deblje kožne materijale iz cijeloga svijeta.

Danas poznajemo mnogo proizvodnih oblika špicerica no najjednostavniji primjer vidljiv je u satenskoj podlozi, drvu na vrhovima prstiju koje je pričvršćeno ljepilom za satenski materijal te kožnim dijelom na dnu stopala ukoliko je potrebno.

(sl.3) Špicerice danas

4.3 Baletne haljine

Baletne haljine su odjevni predmet koji je doživio najveće preinake tokom stoljeća.

Od teških krinolina i korzeta koje su sputavale plesačice u mobilnosti pa sve do skraćivanja haljina i ukrućivanja materijala kako bi stajale u razini bokova.

Počeci XV. stoljeća, preko ilustracija ukazuju nam na luksuzne dekorativne tkanine od pamuka i svile koje su se miješale sa lanom i vunom u polu prozirne *gaze*. Razni festivali i manifestacije zahtijevale su i više uloženog truda u samu izvedbu koja će biti prezentirana publici. Muškarci su nosili uske oklope, platnenu pregaču i kacige ukrašene perjem. Žene su bile odjevene u svilene tunike te je za oba spola vrijedilo da se kreću u čizmama s potpeticom. (D.Brkljačić, Baletna klasika str.17)

Stoga već u XVII. stoljeću potrošnja materijala se povećala te je naglasak bio na ornamentici. Svila, saten te tkanine dopremljene iz raznih zemalja bile su ukrašene pravim zlatom i dragim kamenjem. Slobodu pokreta imali su samo muškarci dok su žene još uvijek bile poprilično sputane. Ukrasi su reprezentirali bogatstvo državnog statusa te su bili vidljivi samo probranim gledateljima koji su sjedili u prvim redovima. Tek se sredinom XVIII. stoljeća naziru preinake koje su značajne i danas. Haljine se skraćuju, ukrašavaju cvjetnim motivima i rokoko ornamentima. Pojavljuje se takozvana kolut suknja koja je bila podignuta par centimetara od poda te je bila izrađena od krutih žica, kitovih kosti ili obruča koji su zadržavali formu pada tkanine. Boje koje su prevladavale bile su pastelnih tonova poput boje breskve, ružičaste, narančaste te boje pisstachia. Utjecaj Romanticizma u XIX. stoljeću pridonio je razvitku haljina koje su prijanjale uz tijelo kao i razvitak korzeta, perlica i dijamanta našivenih na tkanine. Promjene najčešće uvode hrabri individualci poput briljantne tehničarke Camargo, poznata po svojim entrechats i cabriol skokovima. Ona skraćuje suknje kako bi se balerinama vidjela stopala i gležnjevi. (D.Brkljačić, Uvod u balet; 28.str.)

Salle (ondašnja balerina) u svojoj izvedbi „Pygmalion“ 1734.godine u kazalištu Covent Garden odbacuje tradicionalnu suknju plešući u jednostavnoj haljini – grčkom hitonu te raspušta kosu umjesto dotad uobičajenog korištenja perika i korzeta. (D.Brkljačić, Uvod u balet, 19.str.)

Silujete postaju sve uže, razvitak obuće doprinosi tome da se vidljivost stopala mora naglasiti, masivne perike se potpuno ukidaju. Sloboda pokreta doživljava vrhunac u XX. stoljeću i to u Rusiji kada se baletna haljina skraćuje do razine koljena. Balerina Isadora Duncan oslobađa se korzeta te na prvo mjesto stavlja prirodnu siluetu. Profesionalni kostimografi poput Alexandra Benois-a te Leon-a Baksta demonstriraju publici utjecaj orijentalizma ne samo u modnim okvirima već i u baletu, što je dizajneru Jean Poiret-u bilo odavno poznato otkad je u svojoj kolekciji uvrstio ženske tunike koje su se vrlo brzo našle i na daskama velikih teataru diljem Europe. Plesači su, napokon, bili potpuno slobodni u svojim kretnjama, na sceni su umjesto pastelnih i zagasitih tonova prevladavale jake boje navodeći na egzotičnost dalekih zemalja. Tridesetih godina XX. stoljeća skoro se pa u potpunosti ukidaju bilo kakva pravila vezana za kostime u baletu. Današnji balet nema strogih pravila koje slijedi, mnogi kostimografi ugledaju se na razne kulture te pronalaze inspiraciju kroz razne detalje dok neki aludiraju na slavnu prošlost i klasičnu ljepotu ruskog baleta.

(sl.4) N. Bessmernova, Giselle, 1963.god, dugačka haljina

(sl.5) „Pačkica“ , Labuđe jezero

5. BALET VIDLJIV U MODNOM IZRIČAJU

Balet i Moda – dodirna točka koja spaja ova dva termina i daje zapanjujuće rezultate bila bi opsesija tijelom. „Ples i moda dvije su utjelovljene umjetničke forme“ – naglasila je kustosica muzeja u New Yorku Valerie Steele te nadodaje „Ples ima veliki utjecaj na dizajnere, a dizajneri su postali vrlo traženi kako bi postali dio cijele baletne priče i ostavili svoj pečat.“ (Internet izvor, <http://www.independent.co.uk/life-style/fashion/features/fashion-and-ballet-how-a-mutual-obsession-with-the-body-creates-striking-results-10287655.html>)

I zaista, kad bolje pogledamo, poveznica između baleta i mode izčitava se na prvi pogled – modeli koji nose određenu kolekciju teže profinjenosti i eleganciji koju balerine treniraju cijeli svoj život. Od skladne figure tijela do čvrstog i samouvjerenog gibanja. Izuzev toga, utjecaj je također vidljiv i u pojedinim odjevnim komadima kao što su baletanke (balerinke), lepršave haljine, kratke plisirane suknjice te mnoštvo dekora koji odiše tradicijom i skladom. Izdvojila sam nekoliko primjera kako bih utvrdila svoju tezu..

5.1 Baletanke

Baletanke nisu nikakva novost u modnome svijetu, dapače, poznate su još za vrijeme XVI. stoljeća i to su bile pretežito nošene od strane muškaraca – tada zvane salonke!

Popularnost im opada na prijelazu XVII.-XVIII. stoljeća kada Katarina Medici uvodi cipele s potplatom od 2-5cm za potrebe svoga vjenčanja. Iste takve odlaze iz mode za vrijeme Marie Antoinette. Povratak čizmi, ravnih sandala te salonki događa se u XIX. stoljeću iz funkcionalnih razloga, bolje prijanjaju stopalu te ne izazivaju oštre bolove u leđima.

Baletanke kakve su nam danas poznate oživljava Audrey Hepburn 1957.godine u svom filmu „Smiješno lice“ gdje ih je kombinirala sa parom uskih traperica. Do danas, promjene u konstrukcijskom dijelu ne variraju mnogo, više se pažnje posvećuje detaljima. Kod odabira tkanine nema pravila, pamuk, lan, koža, saten.. sve dolazi u obzir. Mogu imati povišenu petu, no dolaze u obliku gdje je stopalo u potpunosti sa ravninom poda. Dekoracije poput mašni, perlica ili trakica podsjećaju na klasične elemente baleta, odišu ženstvenošću i elegancijom. Prigodne su za sve prilike, bile nošene tokom dana ili u večernjim formalnim izdanjima. Baletanke su jednostavne i funkcionalne, pružaju mogućnost kontinuiranog razvoja i variranja na osobnoj razini. Dizajneri ih obožavaju – sam Salvatore Ferragamo posvetio se razvoju svoje kolekcije baletanki uz koje dijeli savjete svojim mušterijama kako i sa čim ih mogu kombinirati. Najčešće su to traperice i široka majica ili džemper no ne isključuje odijela i ljetne haljine. Zaista, nema pravila. Manolo Blahnik savjetuje da svoje baletanke neutralnih tonova uskladimo sa odjevnom kombinacijom koja dominira bojama te time napravimo balans cjelokupnog outfita.

Osim estetičkih značajki, baletanke su predlagane i od strane ortopeda koji savjetuju da su mnogo bolji izbor za stopalo naspram visokih potpetica koje izazivaju bolove u leđima.

(sl.6) Baletanke s potpeticom

(sl.7) Baletanke bez potpetice

5.2 Visoke potpetice izraženog vrha

Visoke potpetice izraženog vrha nisu obuća u kojoj je moguće hodati ili plesati. To su potpetice korištene u burleskama ili osobnim potrebama, često indicirajući na fetish proizvod. Ideja samog proizvoda je da nogu i stopalo učini što ispruženijom i duljim, potpetica ima minimalnu visinu od 18 centimetara dok predio prstiju ne izgleda nimalo drukčije od klasičnih baletnih špicerica. Po želji, to mogu biti čizme ili niskog kroja salonke, učvršćene gumom ili trakama. Najčešće se proizvode od lakirane, umjetne ili prave kože kako bi bile što čvršće i stabilnije. Nisu pogodne za šetnju te nisu dostupne u trgovinama. Kupnja se najčešće obavlja putem interneta ili osobnog dogovora sa dizajnerom. Prvi poznati primjerak ovakve obuće javlja se ne toliko davno, 1900.godine u Beču kao dio fetish obuće te je potpetica dosegla nevjerojatnih 28 centimetara! Upravo iz tog razloga, što je potpetica bila veća od same cipele – onemogućila je ikakvu mobilnost. Tek krajem XX. stoljeća (1980-tih godina) javljaju se u obliku kakav nam je poznat danas. Na svojoj internet stranici Pierre Silber napominje kako njegovi proizvodi nisu za svakodnevnu uporabu, cipele izrađuje po narudžbi te ih kupci uzimaju za svoje potrebe. Medicinski gledano, ovakav tip obuće ne ide ni malo u korist mušterijama što se tiče pritiska na kralježnicu i stopalo, ne anatomskeg položaja noge te mogućnosti izvrtanja gležnja. Ikakvo dulje nošenje ili korištenje ovakvih potpetica moglo bi ostaviti trajne posljedice.

(sl.8/9) „Ballet boot“, primjerak cipele s izraženom potpeticom

5.3 Baletne haljine/suknje

Sam razvoj baletnih haljina doživljava velike preinake od XV. stoljeća kada se javlja prva znana baletna izvedba pa do sada. Područje koje ću obraditi su baletne haljine korištene u modne svrhe, primjeri za svakodnevnu uporabu ili kolekcionarski primjerci poznatih dizajnera. Referirajući na razdoblje romantizma kada prevladavaju pastelne note te nježni uzorci, varijacije na temu su nebrojene. Odabir materijala proteže se od jednostavne svile i muslina pa sve do najlona, tila i gaze. Plisirani nabori česta su pojava u ovom odjevnom predmetu, duljina varira – haljina može prekrivati cijeli donji dio tijela sve do gležnja ili se skratiti na duljinu do iznad koljena. Pojasnica od gumenog materijala koristi se u svrhe boljeg prijanjanja suknje uz tijelo te kako bi se nabori dodatno naglasili. Oblik zvona najčešći je primjerak. Ovaj odjevni komad nema plesnu svrhu već je u modnome svijetu našlo svoje mjesto u naglašavanju ženstvenosti. Možda svima poznata scena iz „Seks i grad“ kada glumica Sarah Jessica Parker opušteno hoda ulicama Manhattan-a navela je dizajnere da istraže sve proizvodne mogućnosti oživljavanja klasične baletne suknje kako bi je uvrstile u svakodnevni odjevni predmet. Materijali variraju, duljina kroja također varira a dekorativnim elementima nema granica. Sam Michael Kors izjavio je kako za svoju iduću kolekciju inspiraciju pronalazi upravo u plesu! Časopisi poput Voguea, Elle i Harper's Bazaara promiču ideju žene koja je slobodno kreće ulicom odjevena u baletnu suknju, spremna da zapleše prema svojim pravilima. Mnoge vjenčаницe sadrže motive baletne haljine i suknje kako bi pridodale čistoći i finoći ženske siluete. Također postoje i nepisana pravila kako i na koji način upariti ovakav tip haljine ili suknje za svakodnevnicu – kontrastni materijali se odlično slažu sa baletnom haljinicom poput jeansa i (umjetne) kože. Naglasak treba biti upravo na njoj te ju je najbolje upariti sa neutralnim tonovima i uskim topovima ili majicama. Obuća nema pravila, od tenisica pa do visokih potpetica – sve je dopušteno! Nakit bi trebao biti minimalističan, od jednostavnog prstena ili tanke ogrlice. Na umu nam je izgledati ženstveno i ne pretjerivat sa dodatcima.

(sl.10) Sarah Jessica Parker, „Seks i grad“ 1998.god

(sl.11/12) Varijacije na klasične baletne haljine u modnom izričaju

5.4 Ostali odjevni predmeti

Odjevni predmeti koji se referiraju na balet a proizvodno su nastali ne vezano za njegove potrebe prvenstveno su hulahopke – načinjene od svile a potom od najlona početkom XIX. stoljeća kako bi ženama osigurale diskreciju kada je od strane društva bilo nametnuto sakrivanje gležnja i prekrivanje nogu. Svrha im je također bila da osiguraju toplinu u hladnim danima. Na samom početku proizvodnje bile su teško dostupne i jako skupe, no tehnološkim napredcima danas ih možemo naći vrlo jeftine te su jako raširene diljem trgovina. U baletne svrhe koristile su se od samih početaka kada se suknje skraćuju te otkrivaju noge. Variraju u gustoći, od trideset dena pa sve do sto dena koje su najgušći proizvodni oblik. Na samim počecima proizvodnje, ponuda hulahopki imala je malen spektar boja (najčešće zagasitiji tonovi ili boja kože) dok danas ne postoji granica – apliciraju se printevi te je mnogo nijansi koje zadovoljavaju svačiji ukus.

Grijači za noge također su uvršteni kao odjevni komad koji je zaživio u modnome svijetu iz potreba plesača da zaštite svoja stopala. Na samim počecima uporabe u baletne svrhe bili su sačinjeni od debljih materijala nego što su čarape, najčešće je to bila čista ovčja vuna. Danas nam trgovine nude grijače od pamuka ili nekih sintetičkih materijala – često i

kombinirani ! Duljina također varira, mogu dosezati iznad koljena ili biti potpuno niski da obavijaju gležanj. Za razliku od klasičnih čarapa, grijači su rezani na području prstiju i pete kako ne bi došlo do proklizavanja plesača. Tvrdnje da im je medicinska svrha u sprječavanju ozlijede gležnjeva nije nikada dokazana no plesačima ide u korist tokom zadržavanja topline.

Osamdesetih godina XX. stoljeća grijači nastupaju na scenu kao svakodnevni odjevni predmet, često upadljivih boja nošeni su preko jeans hlača, kratkih suknji ili tajica. Moglo bi se reći da je film „Flashdance“ doprinio popularnosti ovog modnog dodatka. Danas se rijetko koriste u bilo kakve svrhe osim sportske, bilo da je aerobik ili balet.

(sl.13) Hulahopke

(sl.14) Grijači za noge

6. KOSTIMOGRAFI

Balet u svojim ranim začetcima nije bio u mogućnosti da ima utjecaj priznatog kostimografa koji bi doprinio razvoju scenske izvedbe. Sva pravila odijevanja plesača imala su strogu tradicionalnu vrijednost te su preinake bile minimalno izražene. Procvatom ruske baletne škole, točnije utjecajem tadašnjeg direktora Bolshoi teatra Sergheia Diaghileva dolazi do uvođenja priznatih umjetnika koji će usmjeriti kostimografiju baleta u potpuno novom smjeru. Utjecaj orijentalizma bio je sveprisutan početkom XX. stoljeća te nije ni čudo što se sa modnoga aspekta proširio i na baletnu scenu. Dizajner kao što je Jean Poiret već je koristio tunike omotane oko tijela u svojim kolekcijama te ih je prilagodio i za plesače. Dolazi do eksplozije kolorita, više to nisu pastelni tonovi protkani cvjetnim motivima – žarko crvena, narančasta i žuta boja intrigiraju publiku i ukrašavaju perike, turbane, dimije i tunike. Dizajneri koji su imali priliku sudjelovati u stvaranju baletnog dijela morali su biti u dogovoru sa direktorom, scenografom i koreografom kako bi cijela izvedba djelovala skladno. Odjeća nije smjela sputavat plesače, nije smjela odudarati od scenskog prikaza te je bila prilika da se umjetnik istakne i pridoda razvoju umjetničke scene.

Kostimografi koji su se istaknuli za to vrijeme bili su Alexandre Benois, Christian Bérard, Christian Bérard te Paul Poiret.

6.1 Leon Bakst

slikar i scenograf rođen 1866. u Bjelorusiji značajan je po svojim modnim ilustracijama kojima je obogatio stranice raznih modnih časopisa. S Benoisem i S. Diaghilevom osnovao je organizaciju Mir Isskustva 1898. te 1906. nastavlja djelovati kao učitelj slikanja u privatnoj školi u St Peterburgu. Veliki uspjeh postigao je upravo u kazališnim predstavama pa je tako radio u Alexandrinsky, Masyinski i Hermitage kazalištima dok značajne 1909. kreće s Diaghilevom i njegovim Ruskim baletom kao glavni umjetnički direktor što mu osigurava vječnu slavu. 1910. godine radi na „Šeherezadi“ koja je publiku osvojila bogatim koloritom i dekorom samih kostima dok je „Uspavanu ljepoticu“ 1921. dočarao kroz tradicijske oblike nošnje. Bakst je učinio za Ruski balet više nego ijedan slikar u to vrijeme a da se njegovi radovi i dalje cijene potvrđuje nam Australaska Nacionalna galerija koja vjerno čuva njegova dijela.

(sl. 15) / The Firebird, baletni kostim, 1910., skica L. Bakst

(sl. 16)/ The Swan Lake, baletni kostim, 1907., L. Bakst

6.2 Paul Poiret

(sl.17) Paul Poiret, portret 1913.

Rođen 1879. u Parizu, pridonio je modnom svijetu koliko Picasso umjetnosti kroz XX. stoljeće. Život u neimaštini prisilio ga je da se snalazi kako bi razvijao svoje vještine koje su ga u kasnijim godinama uzdigle na modno prijestolje. Sakupljao je komadiće tkanine koje bi strgao sa starih kišobrana i sestrih lutaka te je kao tinejdžer prvi put odnio skice čuvenoj krojačici Madeleine Chéruit koja je napravila narudžbu od njega. Radio je za mnoge pariške modne kuće te je slavu stekao tek kada ga je dizajner J. Doucet 1896. zaposlio te prodao njegove primjerke crvenog ogrtača u čak 400 kopija. Poslije toga radio je mnoge jednostavne haljine te se istaknuo u području baleta kada je dizajnirao jednostavni kimono, inovaciju koja je zgrozila mnoge pa čak i samu plesačicu koja je izjavila „Koji horor!“ vidjevši haljinu u kojoj je nastupila.³

Kontroverza je bila zaboravljena te ga je uzdignula na razinu da je 1903. osnovao svoju modnu kuću koja se proširila na dizajn interijera, odjeće, modnih dodataka te je bio prvi koji je lansirao parfem sa svojim brandom. Prvi svjetski rat dovodi njegovu modnu kuću do propasti, bankrotira njegovim povratkom iz vojske te nailazi na veliku konkurenciju poput C. Chanel te propada 1929., godina kada se oprašta sa svojom modnom kućom, prodaje skice na ulici te umire 1944. godine.

Doprinos u modnom svijetu značajan je, oslobodio je žene korzeta, dopustio je tijelu da „diše“ time što je dimije, tunike, „hobble suknje“ i kimona unio u svakodnevnicu. Inspirirao se raznim orijentalnim i antiknim motivima, pratio je jednostavnost linija i modernizirao odjevne predmete. Danas se u muzejima diljem svijeta izlažu njegovi predmeti kao primjer inovacija i vječnosti, spoj umjetnosti i tradicije na svojstven način.

6.3 Christian Berard

rođen 1902. godine u Parizu bio je sin poznatog Francuskog arhitekta André Bérard-a. Radio je kao modni ilustrator za Coco Chanel, Ninu Ricci te pripomogao razvoju kazališne kostimografije tokom 1930-ih i 1940-ih.

Godine 1930. pomogao je Jean Coctea-u u postavljanju svoje prve kazališne kolekcije za predstavu La Voix Humaine. Godinu poslije, pridružuje se Ruskom baletu te surađuje sa S. Diaghilev-om.

Uz to, svoje ilustracije izlagao je u mnogim časopisima poput Vogue-a, Harper's Bazaar-a, Art et Style-a te Formes et Coleurs-a. Mnogim dizajnerima je bio inspiracija, radio je na kreiranju unutarnjeg dizajna te dizajnirao tapete i ogrtače. Poslije njegove smrti 1949. mnogi radovi sačuvani su u New Yorku u Muzeju Moderne umjetnosti.

(sl. 18) / ilustracija za Ballet Russes, monte carlo 1937., C. Berard

7. DIZAJNERI I KOLEKCIJE

Razvitak modne industrije doživljava procvat tokom XX. stoljeća kada na scenu nastupaju imena koja su zadržala svoju veličinu do današnjeg dana. Jednu od prvih poveznica mode i baleta uspostavila je Coco Chanel svojim primjerkom balerinki na vezivanje i time otvorila nova vrata spajanja raznih grana umjetnosti. XXI. stoljeće prepuno je inovativnih i originalnih dizajnerskih kolekcija koje odmah na prvu ruku ukazuju da je balet ne samo plesna disciplina već nepresušan izvor novih ideja. Spoj klasičnog i modernog oduvijek je bio popularan trend na tržištu stoga nas ne čudi što diljem svijeta dizajneri nalaze inspiraciju upravo u klasičnom baletu.

6.1 Valentino

Valentino Clemente Ludovico Garavani, rođen 1932.godine u Vogheri, talijanski je dizajner. Zanimanje za modni svijet pokazao je još u osnovnoj školi te je prvom prilikom otišao u Pariz kako bi izučio zanat. Radeći skice za Jacqueline de Ribes, polagano je upoznao svijet kojem je želio pripadati. Kako je vrijeme prolazilo, odlučio se vratiti u Italiju, točnije u Rim kako bi otvorio svoju prvu modnu kuću jednostavno nazvanu „Valentino Red“. Ubrzo se sprijateljuje sa Giancarlo Giammettijem, studentom arhitekture koji mu pukom slučajnosti postaje i poslovni partner. Šezdesetih godina doživljava bankrot svoje modne kuće no uspijeva isplivati iz dugova kada ga Jacqueline Kennedy, supruga ubijenog J.F. Kennedy-a poziva da predstavi svoju kolekciju u Americi. Valentino prihvaća poziv i odlazi kako bi se otisnuo u modnome svijetu. Zbog nemogućnosti prisustvovanja njegovoj reviji, Jacqueline dobiva na kućnu adresu svih šest modela crno-bijelih unikatnih haljina sa Valentinovim potpisom. Od tada, bila mu je vjerna i stalna mušterija. Od sedamdesetih godina pa nadalje odlučno ostaje u New Yorku te gradi svoje carstvo. Povlači se 23. siječnja 2008.godine svojom zadnjom haute couture kolekcijom u Parizu. „Valentino“ i dalje ne prestaje oduševljavati zaljubljenike u modu svojim čistim linijama i luksuznim dizajnom. Kolekcija jesen/zima 2016. prikazana u Parizu na Paris Fashion Weeku zaokupila je pažnju svih prisutnih pokazujući spoj elegancije i lakoće pokreta manekenki poput balerina. Maria Grazia Chiuri i Pierpaolo Piccioli na pistu su poslali manekenke okupane šljokicama, perlicama, prozirnim tilom i laganim tkaninama – kombinirano sa elementima punk-a što se vidi u teškim radničkim čizmama i masivnim kaputima zagasitih tonova. Kontrast kojim je ostvario balans. Valentinova kolekcija postigla je to da odjeća nije bila samo za gledanje i kupnju, već je publici ispričala jednu bajku protkanu tradicionalnim elementima i čistoćom linije kakvu samo balet može imati uz dozu emancipacije žene koja ju nosi. Kontrast koji se protezao kroz kolekciju bio je pomno razrađen; kosa skupljena u nisku punđu, šminka pastelnih tonova te elementi tila, svile i čipke nisu odudarali od kaputa zagasitih tonova, radničkih čizama i kožnih jaketa. Svaki dio ovdje je ispričao svoju priču te je, jednom riječju, bilo prekrasno. Kako bi se dočarao klasični ugođaj, pijanist je svirao klavir postavljen na samome dnu piste. Raskoši nije manjkalo ni u nakitu, Swarovski kristali bili su protkani kroz cijelu kolekciju a gledatelji su imali priliku vidjeti kako izgleda pozadina baletnog svijeta raznim fotografijama plesača koje su bile izložene na samome ulazu.

(sl.19) Pozadina baletne scene te isječci koji su inspirirali Valentina za kolekciju jesen/zima 2016.)

(sl.20) Valentino, 2010.god

(sl. 21,22,23,24) Izgled piste te odjevni komadi Valentinove kolekcije jesen/zima 2016.

6.2 Yulia Yanina

„Žene dolaze Yanini iz istog razloga zašto su išle pedesetih u Diora – kako bi si priuštile luksuznu haljinu umotanu u glamur.“ Yulia Yanina, vlasnica najprestižnije haute couture kuće u Rusiji djeluje već dvadeset godina na glavnom trgu u Moskvi. Iako specijalizirana za posebne prilike poput vjenčanja i balova, svojoj vjernoj klijenteli nudi svoje usluge prema potrebi. Dio proizvodnje obavlja se u Italiji dok je svega 50 krojača zaduženo da ostvari sve želje mušterija. Tkanine su iznimno skupocjene i unikatne, sav posao obavlja se ručno. Yulia spaja elemente ruske klasike, europske više klase i hollywoodskih ljepotica u jedno. Ljubav prema ženi koja zaslužuje ono najbolje. Njena kolekcija proljeće/ljeto 2016. uprizorila je bajkovitu reviju gdje se spajaju elementi klasičnog Bolshoi baleta i Francuske umjetnosti. Prozračne tkanine, perje i til, spoj impresionizma, francuskih novela i klasičnog baleta samo su dio elemenata koji su inspirirali dizajnericu; „Gledajući finalni prizor Labuđeg jezera htjela sam napraviti kolekciju prožetu sivkastim tonovima i mnoštvom biserja, sve obavijeno mističnim krilima s perjem“

I zaista, ne postoji odjevni komad koji ne daje naznake utjecaja klasičnog baleta. Materijali koji su prožeti kroz kolekciju su til, baršun i svila. Detalji su naglašeni biserima, perjem i svjetlucavim trakicama. Boje se kreću od pastelnih poput boje breskve pa sve do zagasitijih sivih te plavih tonova. Manekenke nose moderne verzije baletanki načinjene od kože ili satena obavijene laganim trakama oko gležnjeva. Sve je vrlo prozračno i bogato ukrašeno. Možemo sa sigurnošću reći da je dizajnerica oživila staru klasičnu bajku.

(Internet izvor; <https://zaychishkastyle.com/2016/02/26/yulia-yanina-ss2016/>)

(sl.25,26,27) Y. Yanina, Rusija, proljeće/ljeto 2016.

6.3 Yves Saint Laurent

Yves Saint Laurent bio je poznati francuski dizajner i kostimograf, rođen 1. kolovoza 1936.god. Već kao dijete pokazao je zanimanje za modu izrađujući papirnate lutke a u tinejdžerskim godinama dizajnira haljine za majku i sestre. Sa sedamnaest godina seli se u Pariz gdje njegova kreativnost dolazi do izražaja te je zapažen od strane Michel De Brunhoff-a koji ga upoznaje sa C. Diorom. „Fascinirao me“ reka je Laurent „Nisam mogao pričati u njegovoj prisutnosti. Naučio me osnovama umjetnosti. Nikada neću zaboraviti godine koje sam proveo u njegovoj prisutnosti.“ Skice su ga odvele na put koji će ga u kasnijim godinama obilježiti. Dobivši posao u Diorovoj kući, u početku je radio na dekoriranju studija i kreiranju nakita. Svaku priliku iskoristio je kako bi ostao zamijećen. Nije prošlo mnogo vremena i Dior umire od srčanog udara u pedeset i sedmoj godini postavivši Y.S. Laurent-a glavom velike modne kuće sa dvadeset i jednom godinom! Sve ostalo je povijest. Odsluživši kratki vojni rok, vraća se poslu te šezdesetih i sedamdesetih godina ostavlja neizbrisivi trag u modnome svijetu svojim safari kolekcijama, smokinzima te revitaliziranju silueta sa početka XX. stoljeća. 1983.godine postaje prvi dizajner koji je dobio čast da samostalno izloži svoju kolekciju u Muzeju umjetnosti u New York-u. Umire 2008.godine od tumora na mozgu te ostavlja iza sebe neprocjenjive kolekcije koje se izlažu u mnogim muzejima diljem svijeta.

Laurentov pogled na ženu bio je osvježavajuće za ono doba; „Moderna žena je umjetnički je nastrojena, mnogo putuje i seksualno je slobodna“ govorio je. Nije nepoznanica da je imao svoje muze iako mu je majka bila prva i najznačajnija osoba koja ga je uvela u modni svijet. Obilazili su mnoga kazališta, uvijek bi mu donosila časopise iz kojih je crpio ideje te ga je naučila važnosti dotjerivanja. Stoga nije ni čudno što su ljudi znali komentirati kako feminizira kolekcije za muškarce. Ljubav prema umjetnosti usmjerena je bila, kao i kod mnogih dizajnera u to vrijeme, prema Ruskoj baletnoj sceni. Njegova kolekcija jesen/zima 1976.godine temelji se na proučavanju ruske ruralne scene i ručnog veza, tkanja čipke i nošnji. Prvi put održana je modna revija u hotelu gdje je publika bila u mogućnosti vidjeti kako svaki predmet diše i pleše u pratnji manekenki. Uporaba ovčje vune, suknje od muslina, tunike, bolera i svilene bluže prezentirale su više seoski način života Rusije dok su večernje haljine i podstavljene suknje prikazivale bogatu aristokraciju tog vremena. „Možda nije najbolja ali zasigurno je najljepša kolekcija dosad!“ rekao je. Mnogi smatraju da je upravo on zaslužan za činjenicu da je haute couture još tijekom sedamdesetih godina XX. stoljeća bila važna grana modne industrije.

(sl.28,29) – YSL, kolekcija 1976.god u Inter Continental Hotelu

8. ZAKLJUČAK

Spoj dvaju svjetova, poput baleta i mode zaista je ponudilo mnogo više od puke umjetnosti. Dva nepresušna izvora koja se prelijevaju kroz čiste linije krojeva, pastelne boje i dekorativne elemente uvode nas u jedan potpuno novi, bajkoviti svijet. Možemo reći da nema granica, no svi kao da je poštuju iz tradicionalnih vrijednosti koje je balet, kao plesna umjetnost, utjelovio još od davnina a procvat doživio u Rusiji sredinom XX. stoljeća. Harmonija i sklad ključni su pojmovi koji povezuju ove dvije grane te stvaraju potpuno novi oblik umjetnosti. Luksuzni materijali, posvećenost detaljima i unikatni modni dodatci samo su dio predstave koju dizajneri izlažu odabranoj publici. Skriveni čari bajkovitog baletnog svijeta treba se kriti upravo u tim detaljima kako bi simbioza dobila na važnosti. Upravo iz razloga što to nije jednostavan zadatak nemamo mnogo primjera revitalizacije baletne klasike kroz modne revije no u svakodnevnim oblicima okruženi smo pojednostavljenim uporabnim predmetima koji nas podsjetuju da je elegancija i profinjenost nešto najljepše čime se žena može ukrasiti.

9. LITERATURA

- „The Bolshio Ballet“ – Yuri Slonimski
- „Uvod u Balet“ – Darko Brkljačić, Zagreb 2006.
- „Baletna klasika“ – Darko Brkljačić, Zagreb prosinac 2013.

- Razni internet izvori